

A MAGYAR NÉP LAPJA.

NAGY, eddig igaz mivoltában soha meg nem közelített feladat: lapot adni a magyar nép kezébe. Alig hihető: hirdetjük a népművelésnek s az írás-olvasás terjedésének fontosságát; szaporítjuk a népiskolákat a „betű“ jegyében, de alig teszünk valamit abban az irányban, hogy az írás-olvasás mesterségével immár kellőképp boldogított magyar — a falu népét értjük — az iskola falain túl más olvasnivalóval is találkozzék és szívesen találkozzék, mint a kalendáriummal és a nem néki írt városi hírlappal. Igaz: a kormányzat éppen legújabbán tagadhatatlan céltudatossággal nyúl népművelési feladatokhoz és ezek sorában falusi népkönyvtárak megteremtésére is áldoz. Ám a kölcsönkönyvnek a nép kezében nem nagy s még kevésbé maradandó a hatása s a népkönyvtár sikere sok tényezőn s ezek szerencsés összemunkálásán múlik: nemcsak a könyveken s a számukra előkészített olvasóközönségen, hanem a vezető személyiségén s hosszú, lan-kadatlan propagáló munkán is. A népkönyvtárak fejlesztése helyes és hasznos program, de féltő, hogy a legtöbb helyen az eredmény hosszú időn át elszomorítóan csekély lesz. Népkönyvtárakhoz olyan nép kell, amely nemcsak a betűt ismeri, hanem már — olvasni is megtanult és olyan könyv, amely a nép nyelvén, a nép esze szerint íródott. Ilyen az agrárnépesség nagy tömegeihez alkalmasan szóló írónk és könyvünk kevés van.

Sokan — a Magyar Szemle első számában ketten is: G. Nagy László és Oláh György — rámutattak, mily nagy érzelmi és értelmi szakadék választja el a hazai intelligenciát földünk népétől s ha Koncz János gondolatkeltő cikkében¹ legutóbb a falu értelmisége nézőpontjából enyhíteni is igyekszik a kialakult kép sötét színeit, ő sem vonhatja kétségbe, hogy éppen értelmi téren tömérdek az egyenetlen s pótolni való. Osztályellentétek minden nemzetben vannak, s jóval súlyosabbak, mint Magyarországon. De ezek az osztályellentétek társadalmi és gazdasági kórságok tünetei s a helyzet rendszerint az, hogy többé-kevésbé tisztult fogalmi háttér előtt, tervszerű politikai csatározásban, tudatos ellentétek egyenlítődnek ki. Nem így minálunk. A légkör alapjában véve békés, — így érzi olyan nagy tapasztalatú megfigyelő is, aminő Koncz, — ám a béke mélyén keserűség, vagy legalább is bizalmatlanság szunnyad s ami ennél is fontosabb: értetlenség. Ki ne érezte volna egyszer-másszor életében, hogy hasztalan fűzi össze a magyarságot erejében és gazdagságában, de különösen egységében áldott nyelve (dialektusaink voltaképpen nincsenek), — hasztalan,

¹ Magyar Szemle I, 264.

mert a parasztot az úr, az urat a paraszt csak füllel hallja, ésszel nem mindig érti. Mindkét oldalon olyan gondolatok, érzelmek, indulatok élnek, amelyek kölcsönös megértésre ritkán találnak. A városnak, sőt a falusi értelmiségnek szava is mást jelent, s mást a ‚falué‘ s ez nem filológiai probléma, hanem az elhenyített nemzetnevelés börtje. Minden nyugati megfigyelő érzi, hogy a társadalmi osztályok közt hazánkban különösen élesek az ellentétek. Mintha hiányoznék ebben az országban az az egységes értelmi és fogalmi légkör, amely boldergabb, mert a sorstól kevésbé megpróbált népek legkülönbözőbb rétegeit — egyházi, politikai, gazdasági és műveltségbeli ellentéteken túl — erős egységbe kovácsolja.

Az „iskolán kívüli népművelés“, amelyre hihetőleg mind fokozódó súlyt fognak nálunk is vetni, még évtizedekig gyenge szervnek fog bizonyulni. Az iskola kényszerével jelentkező népművelés magyar földön aligha lesz rokonszenves intézmény, ezenfelül az élőszó bár a legerősebb, mégis szűkhatókörű eszköz. A hang röpke s a pallérozatlan elme rest. Hosszú munka itt-amott talán parádés sikereket is arathat: a magyar nép szellemi és lelki világát — amint mi képzeljük — nem fogja a középosztályéhoz közelíteni. A tudás vágyát, a hasznos ismeretek iránt való érdeklődést nevelheti: a falut ezen az úton nem fogja meghódítani a nemzet.

Nem kétséges, hogy itt jóval többre van szükség, mint a szó köznapai értelmében vett „népszerű ismeretterjesztésre“; akik a magyar falu fejlődésének nehéz kérdéseit ismerik, jól tudják, hogy „népművelés**“ nálunk szükségszerűen lelki és erkölcsi nevelést is kell, hogy jelentsen. Nem kétes, hogy a nemzetnevelés ez elhanyagolt, tehát pótlendő fejezetének egy valóban hathatós eszköze van: a nagy tömegekhez szóló lap, a magyar nép hetilapja.

E pontnál említést érdemel, — amit talán kevesen tudnak, — hogy egy állami szervnek, az Országos Közművelődési Tanácsnak van „Vasárnapi Könyv“ címén olyan népies, hetenként megjelenő orgánuma, amely éppen az ismeretterjesztést tűzi feladatául. Az ismeretek azonban, amelyeket a Vasárnapi Könyv terjesztésre szán, sajnálatosan korlátoztatnak a természetrajz, fizika és technika elemeire; ‚szellemtudományi‘ cikk alig-alig akad. De ennél is fontosabb, hogy ilyen, pusztán ‚praktikus‘ gondolatkörben munkáló néplap a tömegek nevelésének nemzetpolitikai céljait teljességgel szem elől téveszti; az emberről, mint lelkes és társaslényről, az államról, a társadalomról, az erkölcsi, a gondolati és érzelmi világ ezer tudni-valójáról nincs mit mondania. A világ, amelyet a Vasárnapi Könyv ilyként olvasói elé tár, az agyafűrt gépek, a tarka természet s az ethnográfiai kuriózumok világa. Az egyébiránt igen jószándékú lap úgy alapgondolatában és szerkezetében, mint tartalmát és terjesztését tekintve, szépen megmutatja: hol tartunk e téren s mily sok, mily nehéz a tennivaló. Kevesebb úgynevezett „ismeretet“ nyújt, de több tájékozást a szűkebb hazában és — ha talán még tökéletesíthető formában is — az erkölcsi nevelést kívánja szolgálni az elszakított Erdély viszonylag igen elterjedt és kedvelt lapja, a hetedik folyamában megjelenő „Magyar Nép“, amelynek Gyallay Domokos a szerkesztője

Kolozsvárott. De a „Magyar Nép“ is csak az irányt jelzi, amelyben haladni lehet s nem a kívánatos típusnak adja valaminő példáját.

Sem a „kalendárium“, sem a napisajtó nem vállalkozhatik a kijelölt feladatra. A kalendárium nem, mert azt egykor régen nagyon is a népre szabták, s a napisajtó sem, mert az nagyon is messze jár mindattól, ami a falusi ember eszét és szemét foglalkoztatja.

A kalendáriumnál — a múlt század vásári ponyvája ez utolsó maradványánál — nem kell időznünk. Szomorú irodalom ez és sokak vétke, hogy régen nem történt erőteljes, komoly lépés a népies kalendáriumnak formai és tartalmi modernizálására és emelésére. Amit e téren a hazai könyvkiadás falura küldött, az egykor gyászos emléke lesz a korlátolt kapzsiságnak. Korlátolt volt, mert a maga érdekeit sem ismerte fel. Szöveg és rajz, papiros és nyomás azon versengtek, miként lehetne a jó parasztot ezzel az egyetlen könyvvel szemben is közömbössé tenni.

Újabban e téren csak annyi javulás észlelhető, hogy a szépirodalmi értéktelenségek helyét nevesebb íróink ötletszerűen előkapott tárca-novellái foglalták el. Kalendáriumaink ma is — tisztelet az előttem netán ismeretlen kivételnek — felszínesen férceit, vézna alkotmányok, amelyeknek jogosultságát éppen csak a — szükséglet adja meg: a magyar nép, hagyományos szokása szerint, szeret és keres olyan könyvet, amely az idők folyásában eligazítsa. Szomorú, hogy nem tudnak neki jobbat, szebbet, értelmesebbet adni.

De más betűt is küldött és küld a város falura. A magyar napisajtó a főváros lelkéből lelkezett: a nagyváros emberei írták a nagyváros dolgairól hozzájuk hasonlóknak. A falu népe ennek az olvasmánynak — amelyről itt nem akarunk ítéletet mondani — a tizedrészét sem érti, s amit megért, abban nincs köszönet. A nagyvilág s a belső politika híreinek megértése más iskolázottságot kíván, mint a földműves magyaré. A napi újdonságok egy rohanó világ életét tükrözik az ő csendjébe: ez a világ nem érdekelheti. Az irodalom vagy a vele foglalkozó cikkek nyelve és szelleme aligha nyújt népies csemegét — példákra utalni olcsó tréfa volna — s a színház és mozi bulletin-jeiből, sztárok tarka életfolyásából a falu keveset okulhat. A közgazdasági rovat argot-ját bizonyára nem is érti. Ez a sajtó lehet hasznos vagy káros: semmikép sem a föld népének sajtója. Ha az volna, el kellene városi közönségét veszítenie. Minden kísérlet, amely a fővárosi hírlapokat a falura kívánja telepíteni, szükségszerűen meddő fog maradni. Napisajtónk a középosztály tápláléka.¹

Ugyanígy városi érdeklődés s az iskolázottabb elme számára írónak szépirodalmi és képes hetilapjaink, még a legkönnyebbek is (hiszen megértésük korántsem okosság kérdése, hanem a gondolatvilágé). Amelyik a vidék felé gravitál, felmorzsolódik kettős feladata közt. A falu közönségéről nem mondhat le — ott érzi a tömeget — ám szerkesztőinek és íróinak ízlése a város, sőt a főváros felé hajlik.

¹ Nem a néphez, hanem a falusi értelmiséghez szól egy-két nagyobb példányszámban falun is elterjedt hírlapunk. A kép teljessége kedvéért meg kell említenünk, hogy van olyan napilapunk, amely néhányszor tízezer példányban kél el s amelynek egyszerű nyelve és hangja megadja a „néplap“ sikerét. Ám ezek a lapok is csak „újságot“ adnak, s korántsem nevelnek vagy tanítanak.

A hasonló sajtóorgánumokat kialakító Nyugat egyébiránt sem ismer ilyen tagoltságú társadalmat, aminő a mienk. Nem érdektelen itt egy jóval kisebb népnek, a két és félmilliónyi dán népnek példájára hivatkozni. A felnőttek oktatásának rendszere talán sehol sem olyan módszeresen kifejlesztett állami feladat, mint éppen Dániában. A dán paraszt ugyanazt az ismeretterjesztő vagy „családi“ lapot olvassa, amelyet hetenkint a városi munkás vásárol.¹ A nyugati országok többé-kevésbé nivellálódtak, gyakran a népek lelki műveltségének s a magasabb értelmiségű osztályok teljesítőképességének kárára. A város és a falu szellemi ellentéte úgyszólván magyar sajátosság ^ a hatása alatt születő sajtó-egyveleg lehangoló. Irodalomnak rossz, népnevelésnek gyatra — hiszen nem is a nevelő munka idealizmusa, hanem a legridegebb kiadói üzlet sarkalja iparosait. Szerencse, ha mindez végső soron nem káros. Mert ne feledjük el, hogy a félig megértett szó veszedelmes kovásza az utánzásra s a fontoskodásra mindig hajlamos népi gondolkodásnak. A nem néki írt hírlap, a nem néki szánt szépirodalom, a merőben idegen észjárásra szabott mozgókép s a hetet-havat fülébe gyömöszölő rádió áldatlan nyomokat hagy a magyar paraszt gondolkodásában. Népnevelésünk a betű útján nincsen, de megvan az ellenkezője.

Nem ez az, amire a magyar föld népének szüksége van, sőt éppen-séggel ez az, amire semmi szüksége sincsen. Ellenben szüksége van s nemcsak néki, hanem államnak és nemzetvezető intelligenciának egyaránt, arra az orgánumra, amelyet valóban s egyedül a népnek írnak s amely nagy példányszámban, olcsó áron jut el az agrárlakosság kezébe. Ha sikerül szerkesztését úgy megoldani, hogy mellesleg a közalkalmazottak alacsonyabb képzettségű rétegei és az ipari munkástömegek is szívesen olvassák, elterjedése még hathatósabban lesz biztosítva. Mert könnyű megérteni, hogy fillérekért a legjobbat csak az nyújthatja, aki mindenkinek nyújtja. A néplap ereje, — jobban mint bármely orgánomé — a példányszámban rejlik. Ám csak az a néplap boldogulhat és teljesítheti vállalt feladatát, amely nem politikai csoportok, gazdasági vagy más célú társulások, rendi vagy szakmai szervezetek függvénye, hanem amely a lehetőség szerint híven és tisztán tükrözi az emberi és az annyira óhajtott nemzeti szolidaritásnak eszményét.

Talán ez a legtöbb, amit ily lap szelleméről általánosságban mondani lehet. Minden egyéb könnyen, nagyon is könnyen vázolható posztulátumsor, tehát amennyiben program, annyiban merő elmélet. Mily könnyű leírni, hogy ilyen nagy feladatra a legjobbaknak kell társulniok, hogy a népnek el kell vinni okos szóban és csinos képből, tehát az ízlést nevelő formában mind a szépet s jót, amit a nagyvilág s ez a kicsiny ország teremtenek. Hogy mindenekfelett az állam nagy érdekei iránt fogékonnyá, hazája hű, lelkes, áldozatkész fiává kell neveim a magyar „polgárt“. Hogy ilyen néplap minden irányú káros demagógiának hatásos ellenszere, a társadalmi békének egyik védőműve, hogy

¹ A „Frem“-et (magyarul Előre!) heti százezer példányban vásárolják a dánok. Ez ismeretterjesztő, szépen illusztrált lap mellett több úgynevezett „családi“ lapja is van Dániának, amelyek 100—200.000 példányos kiadást érnek el; köztök első helyen van a „Hjemmet“ (Szülőföld). Túlzás nélkül lehet állítani, hogy Svédországban és Dániában minden második családnak megvan az állandó hetilapja.

az integritás eszméjét viszi szerte, a honvédelem szükségének tudatát gyökerezted meg s az adómorált javítja. Hogy küzd a tudóvész, küzd az egyke ellen s a mezőgazdasági ismeretek legalkalmasabb népszerűsítője. Mindez így van, vagy legalább is így kellene lennie, ám ez mégis csak elmélet, s ennél is kevesebb: utópia.

Mert a valóság az, hogy ilyen néplapnak könnyen kéznél vannak ugyan a legszentebb feladatai, amelyek népnevelőt valaha lelkesítettek, megvan a közönsége, sőt egészséges anyagi alapjait sem lehetetlen megvetni; ellenben nagyon komoly és nagyon súlyos írói és szerkesztői problémák rejlenek megette. Olybá tűnik, mintha feladata, programja s közönsége lévén mindene megvolna, hogy már holnap diadalútjára induljon. Amije azonban nincs s amit nevelni kemény szellemi feladat, az az írói gárda s amit úgyszólván a semmiből kell teremteni, az a műfaj, a hang, a stílus s mindenekfelett: a magyar néplap szelleme. Hogy a néplapnak higyenek és okuljanak belőle, tetszenie kell. Hogy százezreknek tessenek, hogy várják és kérjék, hogy terjedjen és győzzön: mind ennek nem szubvenció s nem is propaganda a titka, hanem a szerkesztőknek s az íróknak tiszta pillantása, okossága, lelkesedése és képessége.

Teljességgel elégtelen erre a feladatra, aminek bővében vagyunk: az újságírás hétköznapi rutinja, az ügynevezett népies szépirodalom furcsa zamatja s a mind vígabban burjánzó mezőgazdasági riportage. A magyar nép lapja akkor fogja feladatát teljesíteni, ha egy genre-t tökéletességre visz, ha nem „száll le“ a néphez, — erre nincs szükség — de olyan hangot és formát talál, amely már egymagában is az értelmi kiegyenlítés programját szolgálja. Nem nyegle „népiességre“ van szükség s nem keresett primitívségre, — ezen a magyar falu régen túl van — hanem ép és tiszta gondolatra, értelmes kifejezésre, biztos magyarságra. S mindenekfölött: kenetteljes frázisok helyett — mondanivalóra.

Nem szabad benne kételkednünk, hogy a magyar szellemi világ legkitűnőbbjeinek egyszer-egyszer lesz néhány gondolatuk a nemzet alacsonyabb műveltségű rétegei számára s hogy e gondolatok számára formát is tudnak találni. Ezen az úton — az intelligencia legjavának kitűnő közvetítése útján — az elképzelt népies hetilap szilárd, teherbíró hidat fog verni nép és középosztály között.

Talán nem járunk hamis nyomon, amikor úgy véljük, hogy a nagy magyar néplapot magántőke egymagában nem hívhatja létre; nem azért, mert a magánvállalkozást ritkán hevítik messzefekvő s merőben eszményi célok, hanem mert mai gazdasági viszonyaink közepett a tőke aligha képes olyan kezdeményezésre, amely egyszerre kíván nagy áldozatokat s épp olyan türelmet. A néplap gyümölcssei csak lassan érhetnek. Ám, amint aligha teremtheti meg magántőke a nép lapját, még sokkal kevésbbé tartjuk ezt az állam feladatának. Az állam melegházában nevelt sajtópalánták korábban hervadnak, semmint virágoztak volna; a néplap sem lehet hivatalos orgánus, mert ez halálát jelenti. De mi lehet akkor? Ha lesz magyar néplap, akkor csupán társadalmi szervezetből születhetik: a közérdeknek s a magánkezdeményezésnek olyan szerencsés szövetkezéséből, aminővel csak ünnepnapok szoktak megajándékozni szerencsés nemzeteket.

BALOGH JÓZSEF.